

ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Камінська Т.М.

*докторка економічних наук, професорка,
професорка кафедри економічної теорії
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Впровадження ІТ-технологій в освітній процес відіграє велику роль. Вони забезпечують і викладачів, і студентів додатковими специфічними знаннями, інформацією, навичками та компетенціями, сприяють їх накопиченню, що необхідно для здійснення освітніх інновацій. Цифровізація освіти позитивно впливає на зростання частки кваліфікованих викладачів у ЗВО та підвищення якості навчального процесу, а також ефективно використання бюджетних ресурсів на мікрорівні й залучення зовнішніх інвестицій або грантів. Без використання ІТ-технологій неможливо забезпечити конкурентні переваги ЗВО на світовому освітньому ринку та покращення позиції у міжнародних рейтингах.

Цифровізація процесу навчання відповідає сучасним тенденціям розвитку світового освітнього ринку загалом. Вона розвивається поруч з глобалізацією та регіоналізацією освіти, загостренням глобальної конкуренції між університетами за студентів і кваліфікованих викладачів, поширенням їх доступу до навчання в різних куточках планети та зменшенням його нерівності. На діджитал-основі **ВІДБУВАЄТЬСЯ** Індивідуалізація та диверсифікація освіти, безперервне оновлення курсів і знань, а також збільшення студентів, які навчаються додатково та перенавчаються. Зростання *on line* освіти прискорюється форс-мажорними чинниками, як то пандемії та військові дії.

Українські навчальні заклади не стоять осторонь цього процесу. Впровадження ІТ-технологій в освітній процес дозволяє значно скоротити марну втрату часу на бюрократичні дії, підвищити наповнюваність лекцій та практичних занять і їхню наочність. Це не означає просту заміну, наприклад, традиційних лекцій виключно презентаціями. Зараз керівництва різних ЗВО вимагають викладати ці презентації в електронному навчально-методичному комплексі. Наскільки і коли це ефективно? По-перше, ці презентації не повинні

бути звичайним текстом, інакше нівелюється робота студентів на лекції, вона зводиться нанівець. По-друге, перетворення лекції на графіки або схеми також не завжди ефективно, якщо вони не відображають логіку викладання певної теми. І до речі, такий підхід теж підтримує пасивність студентів.

На наш погляд, ефективність читання лекції за допомогою «цифри» зростає тоді, коли викладач органічно використовує достатньо велику кількість графіків, таблиць, схем, розкриваючи тему, але студенти до лекції мають можливість опанувати найголовніші з них (їх треба спеціально підготувати і помістити в електронний навчальний комплекс). Тоді вони розширяють свої знання, безпосередньо слухаючи викладача. Ще краще, коли студенти приходять на лекції з роздрукованим матеріалом і роблять собі певні доповнення. Активна участь студентів підвищує рівень засвоєння нових тем.

Впровадження ІТ-технологій дозволяє збільшити самостійну складову навчання. Це відповідає світовій тенденції реструктуризації освіти: різке скорочення аудиторних годин, збільшення самостійної роботи студентів. Практика показує, що такі зміни на базі старих технологій навчання лише скорочують загальний час, який необхідний для засвоєння дисциплін, та просто збільшують вільний час студентів (за винятком особливо відповідальних з них). Треба інтенсифікувати самостійну роботу, зробити її такою, щоб вона спонукала студента на краще освоєння нового матеріалу.

У цих умовах найпоширенішим цифровим інструментом стають тестові або практичні (ситуаційні) завдання по кожній темі. Підкреслимо, вони виконуються і навіть оцінюються поза аудиторної роботи. Інтенсивність та якість роботи студентів залежить від регламентації часу, що надається на виконання завдань. Він має бути обмеженим (мати чіткий дедлайн) і добре продуманим, ІТ-програми мають його враховувати. На наш погляд, тестових завдань для перевірки знань студентів треба готувати багато. Це запобігає можливості особливо «кмітливим» з них підбирати ключ до їх вирішення. Пам'ятаємо, що молодь зазвичай краще опановує Інтернет, ніж доросліші люди, і може виникнути проблема конфіденційності, яка завжди є ризиком при використанні ІТ-технологій у різних видах діяльності.

Практичні (ситуаційні) завдання теж не мусять бути формальними, що постійно повторюються у різних підручниках. Це дуже важливо, наприклад, в таких дисциплінах, як «Макроекономіка» або «Міжнародна економіка». Завдання дійсно допомагають перевірити знання, бо студентам пропонується порахувати ВВП, торговельний баланс, товарообіг тощо. Для того, щоб нейтралізувати схожість завдань, які

існують у різних навчально-методичних публікаціях та Інтернеті, краще орієнтуватися не лише на правильну відповідь студентів, а на хід вирішення завдання, який має бути правильно розписано, бажано за допомогою певних макроекономічних формул. Тобто в кінцеві бали самостійних цифрових відповідей студентів мусить бути включено якість їхнього аналізу гіпотетичної ситуації в економіці. А мета викладачів – зробити практичні завдання більш цікавими, різноманітними, корисними для майбутніх спеціалістів.

Взагалі критерії оцінки відповідей студентів на запитання, що поставлені та виконуються за допомогою цифрових програм, мають бути прописані детально і зрозуміло та мати зворотній зв'язок. Зараз, як правило, у робочих навчальних програмах і сілабусах, у навчально-електронних комплексах ЗВО такі критерії прописані у загальному виді, без конкретизації, не дуже точно, що або не мотивує студентів до ретельного, повноцінного оволодіння знаннями, або дезорієнтує їх. До того ж, порушується принцип рейтингування успішності навчання та справедливості призначення стипендій кожному студенту.

До ризиків цифровізації освіти можна віднести певну втрату прямих контактів викладачів зі студентами, коли обидві сторони-учасники освітнього процесу недостатньо відчують один одного. Для викладача дуже важливі думки студентів і бачення того, наскільки він бере участь в інтерактивному процесі, як мислить, розмірковує, обґрунтовує думки. Тому треба робити наголос на балансі (рівновазі) традиційних, аудиторних і цифрових методах навчання. Перетворення Інтернету на основний засіб масової інформації, виключення з нього книг і підручників, а також монографій та науково-методичних статей часто призводить до зниження освітнього і навіть культурного рівня аудиторії. Молоді люди звикають покладатися не на пам'ять, а на смартфони. Виникає ризик того, що вони у підсумковому рахунку не отримають навичок критичного мислення, виявлення причино-наслідкових зв'язків для оцінювання ситуації в економіці та суспільстві загалом.

Діджиталізація освіти актуалізує питання готовності ЗВО до впровадження цифрових технологій, тобто до нової якості менеджменту відповідно до сучасних вимог. В умовах дуже обмежених фінансових ресурсів треба знаходити гроші для оплати викладачам додаткової підготовки цифрових інструментів навчання, бо створення нового, якісного освітнього продукту вимагає багато часу. Потребують обґрунтування вибір та рекомендація цифрових платформ для організації освітнього процесу (Zoom, Moodle, Google Classroom тощо) з точки зору його якості та економічності.

Треба добре думати над офіційним сайтом ЗВО, який є іміджевим компонентом. Якщо за цим не слідкувати, відбувається розмиття брендів

університетів. Цією роботою мають опікуватися професіонали, що мислять креативно, щоб запобігти халтурним діям по просуванню навчального закладу в країні та у світі. Крім того, в провідних ЗВО доцільно вводити посаду проректора з кібербезпеки, як це практикується за кордоном – наприклад у державному університеті м. Цинциннаті, США (місто-побратим Харкова). До речі, на цій посаді там працює українка за походженням.